

פרוטוקול מס' 39/ג

מועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה ביום ד',
9.7.58, בשעה 9.00.

נכח נ:

- חברי הוועדה:
- ש. פרסיץ
 - ר. הקטין
 - פ. זוארץ
 - ש. כפרית
 - י. סמילצקי
 - ד. נאד
 - ד. צנדי
 - י. דרזוברג
 - א. רזיאל-נאור

מוזמנים: פרופ' דינור - יו"ר מועצת "יד ושם".

א. אינפורמציה על מוסד "יד ושם".
ב. סיכום הביקור בבתי ספר יסודיים.

סדר-היום:

===

היו"ר ש. פרסיץ: אני פותחת את הישיבה.
אני רוצה להביע את שמחתנו על נוכחותו של פרופ' דינור.

הזמננו לפרופ' דינור לבוא לוועדה באה משני נימוקים:
(א) החלטנו לסכם את השמי ביקורנו ב"יד ושם"; (ב) רצינו להביע לפני פרופ' דינור את הדאגה למוסד לאור הפרסומים בעיתונים בגדו.

לפעמים דברים פשוטים מתפרסמים בעתונות בצורה תמוהה מאד. קרה שפר גרינברגים התפטר מהמועצה ועשיו מצאו לנכון לפרסם על כך. תגובה מ"יד ושם" לא באה. יתכן וגם זו דרך, אבל אין היא נכונה במציאותנו. בעיקר כאשר מדובר במוסד לעל ערך לאומי והיסטורי. פרופ' דינור אמר לנו שהמועצה מינתה עכשיו ועדה לבדיקת ענינם של 4 עובדים, אשר מדי פעם מפרסמים הודעות שונות. פרופ' דינור אינו מוצא לנכון להגיב על הדברים כל עוד הוועדה דנה בענין. אבל אחרים אינם הולכים בדרך זו. לכן צריך למצוא פתרון ואם לא מפרסמים דברים מפני שקיימת ועדה, יש לדרוש מהעתונות שגם היא תנהג כך.

א. רזיאל-נאור: ביקשתי להעלות את ענין "יד ושם" ועל סדר יומה של הוועדה בעקבות הידיעות בעתון על שביתת אוהרה וכו'. העומדת להתקיים במוסד. עצם ידיעה זו עשתה עלי רושם תמוה, כי השובתים צריכים היו להיות חברי ארגון בכי המלחמה במאצ'ים. כדי שלא נענין על פי חוזרים שאנו מקבלים או על פי עתונים, ביקשתי שנקבל אינפורמציה בדרך שהתשמתי מהמוסד היתה אחרת לאחר שביקרתי בו וראיתי את המחקר היסודי שנערך בו. אבל מספר שאלות נשארו סתומות.

אני מעריכה מאד את האיכוף המדעי של הפרטים הקטלוגיים על תולדות הקהילות שהושמדו, ערכם של פרטים אלה יהיה לאין ערוך להיסטוריונים. אבל בראי לי שאין איזון בין חקר לבין החלק המוקדש להנצחה. היה מדובר על הקמת בנין לזכרון שיבטא באופן סמלי בעיקר את חלק הנקרא: נסיונות ההתקוממות. כמין שכל העולם חקר את המלחמה ואסף את פרטי המאורעות ולא יתכן שיש לא נעשה זאת, וצריך משהי שגורלנו היה מיוחד במינו לא יתכן שלא נאסוף את הנסיונות הנצחיים של התקוממות ולא רק כדי שלא נראה מובן-לב כלפי עצמנו, כלפי העולם

או.

1. רזיאל-נאור:

כלפי הדורות הבאים, אלא קודם כל מבחצנת העובדות, כי היו נסיונות התקוממות.
עשה עלי דושם גדול ביותר משפט אחד של פרופ' דינור,
שאמר: למען כבוד לא נלך לזייף היסטוריה. אם הבנתי, שמעונו היתה שלא
תאר עובדות שלא היו, לא נספר על התקוממות שלא היו...

2. פרופ' דינור: גם לא נשנה אותן.

3. רזיאל-נאור:

זוהי גישה של איש מדע. אבל יחד עם זאת אינני יודעת
אם אותו המאמץ המושקע באיסוף החומר הושקע גם
באותו החלק של הנצחת הגבורה. אמנם בתערוכה שבמוסד אפשר היה לראות פרטים על כך.
אבל התרשמתי גם מהעובדה שארגון שלם של אנשים שלחמו בנאצים וגם אישים כמו
ד"ר דבנור צקי, שהשתתפו בפועל בפרשיות אלו, מתריעים שהצד הזה אינו מובלט
ואינו מורגש.

4. צברי:

אם כי טיפלנו בחוק "יד ושם" לא מצאנו לנכון לראות
כיצד החוק מבוצע והתחלנו להתעניין רק כאשר החלו
להופיע ידיעות בעתונות.

זכורה לי התכנית המפוראת של המוסד "יד ושם". אינני
יודעת מה קרה עתה שהציבור אינו מתעניין במוסד זה ובפעולתו, אם כי נעשית שם
גבורה רבה. אני רואה לצכונן שהמוסד הוקם בצד, כי אין האבל הזה צריך
יעמוד במרכז חיינו. אנו צריכים לחיות יותר תחת השפעת העתיד.

האם אפשר לקבל הסבר על הסיבות להופעת המאמרים

5. גד המוסד בעתונות?

האם לאחר נסיון של שנים אפשר לומר שחוק
"יד ושם" עומד במחבן המציאות או שמא יש

6. סמילנסקי:

7. נרדך בשינויים בו?

הרושם שלי, ואשמח אם הוא מחסעה, כי במועצת
"יד ושם" שהיא גולת הכותרת של המפעל, יושבים אנשים זכבדים ועסקים מדי
ועניני "יד ושם" מונחים על לבם לעתים לא כל כך קרובות. האם אי-אפשר
זיה למנות למועצת "יד ושם" אנשים שמאזוניהם סוקדשים יותר למוסד, כי הרי
מועצה היא שצריכה לקבוע את הקדיניות והיא היתה צריכה לשמש עתה גב לכל
חיצים המופנים כלפי המוסד. כיצד יכולה המועצה למלא תפקידים אלה, כאשר
וגדיה עסוקים בדברים אחרים ואין להם פנאי להתפנות לדברים אלה?

האם המתנגדים לפעולות המוסד מהווים קבוצה
נעלת עמדה מוגדרת, או שמא אלה רק מתלוננים בודדים שהתעוררו יחדיו?

8. כפרית:

דווקא טשום שחיים אנו בתקופה כה סוערת, בה
דברים ושכחים מהר מהלב, רואה אני חשיבות
וצומה בקיום מוסד "יד ושם", במיוחד למען הדור החי בארץ.

פרופ' דינור התלונן על כך שהעתונאים אינם
ונקרים במוסד בטרם כותבים את מאמריהם ומוציאים שם דע למוסד. אני סבורה
וצריך היה לאחוז כאן באמצעים נמוצים - לקיים מסיבות עתונאים, לפרסם ברדיו
לא להתפק בפרסומים פריודיים. נראה לי שחשוב מאד לתקן את המעוות, כדי
שהציבור ידע את המצב לאמיתו.

9. הקסיין:

ראיתי את מסקנות מבקר המדינה לגבי מוסד
"יד ושם", והמבקר כותב כי רצוי שהמוסד
יחליט על תכנית פעולתו להבא. אמנם בעת הביקור שמענו מפרופ' דינור על אי-אלו
ברים שעומדים להתבצע. אבל יחד עם זאת צריך לדו"ח מבקר המדינה שקיימות
נכונות שלא הוחל בביצוען. היתה למשל תכנית הענקת אזרחות ישראלית
קרובות השואה. מה בדעת המוסד לעשות במסך הטיפול בתכנית זו?

ד. הקטין: ביקרתי במוסד בצנטרון. אמנם נגמתי שונה. אך בכל זאת נראה שהוא מצליח יותר להמחיש את השואה לכל אדם המבקר בו, ולאן דיוקא רק ביום הזכרון.

אני חושבת שגם ב"יד ושם", שהוא מוסד לאומי, צריך היה לערוך תצוגה גדולה כדי להמחיש יותר את השואה. יתכן והציבור היה אז צפוף לבקר במוסד. אין זה נכון שהדברים נשכחים וגם אסור לנו לשכוח אותם. אסור כי תהיה זו רק פינה מבודדת ונידחת בחינוך. יש למוסד "יד ושם" ערך חינוכי רב וכל בית ספר צריך לשלוח את תלמידיו לבקר בו. האם נדעת "יד ושם" לפתח את החלק התצוגתי?

הינו"ר ש. פרסיץ: מפי פרופ' דינור שמענו בעת הביקור על הדברים השונים, כמו המחשת יתר, הצגת הדברים וכו'. שמענו גם שעוגרו תכניות ועומדים לבצען עוד השנה.

זה "כ" סמילנסקי נגע בבעיה חשובה מאד בדברו על מועצת "יד ושם". אילו היו במועצה אנשים היכולים להקדיש יותר מזמנם למוסד זה, יתכן ופעולת המוסד היתה מזוהזת יותר. הוועד הנוכחי אינו נבחר כי אם מטובה ויש לו גם קדוציה מסויימת. יתכן ויש לשנות כאן דבר מה.

שאלו כאן מה נעשה ביחס להנצחת היהודים שאבדו בשואה ומה גורל העדויות שנגבו; מדוע קיימת דיספרופורציה בין מחקר הקהילות לבין מחקר הפרט. פרופ' דינור אמר שבארץ אספו כמיליון וחצי מיליון דפי עד. אך בחוץ לארץ נפגשה פעולה זו במכשולים ותקלות הן מצד היהודים והן מצד המדינות השונות. יתכן ובמצבו העדין בעולם אסור לדחוק את הקץ בשאלה זו. בכל אופן, אם פרופ' דינור יוכל לאמר יותר בפרטת זו - אדרבא. אני לא אשאל שאלות בוספות.

נאמר כאן שב"יד ושם" לא מובלט מספיק יסוד הגבורה. הרושם שלי היה שונה לגמרי. כאשר ראיתי את רשת המחתרת, עמדה נגד עיני גבורה כזאת, ששעשרות דפי עד לא היו מביעים אותה. אבל זהו דבר טוב וביקשיבי.

אין ספק שאותה עבודת המחקר הרצינית, שהיא היסוד לעבודת ההנצחה, מנוצעת ללא שמץ של רצון להדגיש משהו או להסתיר משהו. זהו אחד הדברים החשובים ביותר שאפשר היה להניח כיסוד למוסד "יד ושם".

בדור שלא הספיקו עדיין לספל בחומר העצום המונח בתיקיהם. אך די בינתים בכך שהצילו את החומר. אולם על כך לא סיפרו לציבור. לכן קמו אנשים שאינם יודעים מן הנעשה במוסד, אך יודעים משהו על טכניקה של הביצוע וזו של המוסד אינה מוצאת חן בעיניהם ואומרים מה שאומרים.

עד היום גם הכנסת וגם הממשלה לא ביקרו במוסד "יד ושם" באופן מאורגן ויסודי. צריכים היו להזמין למוסד את עורכי העיתונים בצוהרות נציגי הממשלה והכנסת ולהסביר להם את פעולות המוסד. לא יתכן שנשתוק נוכח השמצת מוסד העושה עבודה כה חשובה.

אני מבקשת שתיעשה עכשיו פעולה משולשת:

- (א) יש להגיש על דו"ח מבקר המדינה. כפי הנראה חלק מפעולות המוסד לא הוצגו כראוי על-ידי משרד מבקר המדינה. בחיזר של "יד ושם" נאסר כי יותר לבע 30% של העבודות ללא מכרז. אם חלק מהעבודות הוצגו שנתיים לאחר שליחת החוזה עם סולל-בונה, זאת אומרת שבינתיים מסתירים עליו פי כמה וצריך היה להעמיד לדיון את הבהלת "יד ושם" לולא השתמשו בהזדמנות הזאת לבע את העבודה בצורה זולה יותר ועורכים מכרז. צריך להבהיר זאת למשרד מבקר המדינה, כדי שהדו"ח יתוקן, כי הוא מטיל דופי במוסד שאין בו דופי.

(ב) יש לעבור על חוק "יד ושם" ולתקן כל דבר שצריך תיקון לאור המציאות, בייחוד את הסעיף הדן בחילופי אנשים במועצת המוסד.

יו"ר ש. פרטיץ:

(ג) המוסד צריך להיפך לנחלת העם. צריכה להיות חובה לבקר במוסד בימי זמננו שונים.

אם שלושת דברים אלה ייעשו, יש תקווה שהמצב שתפר. על לסיום מושב זה של הכנסת צריכה הכנסת לערוך ביקור ממלכתי "יד ושם".

רנ"ט דינור:

סיימות 4 שאלות:

(א) מסיימות "יד ושם" לאור החוק; (ב) מהי דיספרופורציה בין השואה והגבורה שבפעולות המוסד; (ג) מהו היחס בין חקר, המדע והתצוגה; (ד) ארגון המוסד.

לפי המסיימות עליהן משתתף חוק "יד ושם" ל המוסד לעסוק באיסוף חומר, לחקור אותו ולהנחיל לעם את לקח השואה. יד ושם" פירושו אתר ושם. עבר זמן רב עד שקבענו את מקום המוסד כמדומני שהצלחנו בזה. גם מבקר המדינה ציין שאין לה הערות ביחס בציין. ביחס לדברים אחרים, ציין המבקר שמוסד "יד ושם" מתקדם לקראת ילני מסיימותיו.

מדוע לא עניתי לדברים שנתפרסמו? יחס למשפט נגד סולל-בוננה התייעצתי בעניין זה עם עורכי-דין ודעתם יתה שלא כדאי להגיש תביעה, מפני שלא בזכה בה. היין חילוקי-דעות ביחס לבנין "יד ושם". יתה תכנית לבניית בנין בסך 6 מיליון ל"י. מר שנהבי טען שצריך להקים יכל זכרון. אני טענתי שיש להקים אוהל זכרון עם נר-תמיד, ובאוהל ה יישמרו פנקסי הקהילות עם שמות האנשים שהושמדו. נשאלה בכנסת אלה מדוע אוהל-זכרון לא הוקם לפני שבה. התשובה היא: מפני שבאה עליה סמדרה אירופה ולא היה תקציב להקמת אוהל-הזכרון. עתה כשירים את הקרקע ואנני מקווים שהשנה בקיים את אוהל-הזכרון, את בית הכנסת את חלקת בית-הקברות. אלו הן מסיימות זכרון.

לפני התכנית, הבנין שביקרתם בו צריך יהא לעלות כפליים, וצריך יהא להיות בו אולם גדול לתערוכות. תכנית המקורית היתה צריכה לעלות 1 מיליון ל"י. ההנהלה הציעה מוצעה לקצץ את הסכום לחצי.

אני חושב שאספנו חומר רב מאד. אולם ביחס פרסום הגבורה יש לנו חילוקי דעות עם ארגון הפרטיזנים, הדורש שנופרסם ומו על כל היהודים שהשתתפו במלחמה בנאציזם. אולם גם יהודי אמריקה שתתפו במלחמה זו ואין הם רוצים שיפרסמו חומר עליהם. בכל אופן, וקבץ הקרוב ביותר של המוסד יוקדש לבעיות הלחימה. אנחנו מוציאים מ מחקר על השתתפות היהודים במלחמה נגד הנאציזם. אבל ביצוע המחקר ורש זמן. אנחנו הפרטיזנים הציע לשלוח אנשים שירשמו את העדויות אף יגבו אותן. אנחנו איננו יכולים לעשות זאת, כי אנו אחראים לעדויות לו. יש לנו מחלקה לגביית עדויות והיא תגבה עדויות מכל האנשים.

אנו מכלינים גם את פנקס הפרטיזנים שיופיעו ו סמות כל הפרטיזנים. זהו דבר חשוב, הדורש דיוק ויש חילוקי-דעות יחס לאנשים שונים. אם אנו היו פרטיזנים. לזה התכוונתי כאשר אמרתי אינני רוצה לזייף חומר. ארגון הפרטיזנים שלח אנשים לגבות מהם עדות צב' אורנג', שהיתה מנהלת מחלקת העדויות, טענה שכולם היו לא-אינטליגנטים. זה כך, היתה מחלקת העדויות היתה בדרך כלל בסך הכל 12 עדויות לחודש. תה בוליעה צב' אורנג' שיהא יצאת לחופש.

אני מתנגד לשיטת הגביה של עדויות על-ידי יגובה העדים. ערכנו סמינר לגביית עדויות, שהירצו בו אנשים מהאוניברסיטה. אמר בעתנונים שהעסקנו גם סטודנטים בעבודה. אין זה בדיוק כך.

דבר דיבור:
 אנחנו עומקים גם בגבורה. לעת עתה תקום ספריה.
 הצינו לנו גם עזרה מצדדים שונים, בתנאי שניתן
 יחד יקווציב. אני באופן עקרוני איננו נותן תקציבים.

ר. זיאל-נאמן:
 האם אין אדוני סבור שלמוסד צימ רי, לאומי
 וממלכתי אסור למחול על כבודו?

דבר דיבור:
 אני כעסתי מאד על העובדים שמסרו ידיעות
 לעתונות. רצייתי לענות למפקד המדינה. אבל
 נאלצתי המוסד אמרה שרוצה לראות את התשובה בטרם חיימסר, לכן נדחה גם
 יסום התשובה.

אנאלה קיבלה גם את הצעתי ותבחר בשלושה חברי
 נאלה שיטעור את טענות האנשים. אבל זה יורש זמן.
 כל האנשים שנתקבלו במוסד, באו מקומות
 ימים. יש אנשים אצלנו שהאנשים מאד מעונינת בהם, אך אינני מסכים
 יחד עליהם.
 הזמננו עתונאים למוסד, אבל "דבר" פירסם
 יעות מבלי לשאול את ועד העתונאי שהיה בניקור.

בפניית השנאה לא בעיה חינוכית גדולה מאד.
 ישראל הנוצלתו לאשור פעם קום המדינה תמה שנאת ישראל. אבל ההיפך הוא
 נכון - שנאת ישראל תרבו עכשיו. הבעיה של חקר שנאת ישראל מחיבת אמת.

יש שני סופרים שאין להם מקום אצלנו. לגבי
 זד מהם הקצנו את המסקנות וינשת עכשיו ועדת חקירה על פרשה זו.

מהו המבנה הארגוני של המוסד? לפי החוק
 שנוהלה יש מועצה. יור המועצה ממונה על-ידי הממשלה בהסלצת
 וש הממשלה הדברים הציעו לידי כך שהסתלקת מתפקיד זה, אך ביקשנו
 יחד בי השבת שמתחבתי לעשות זאת. בנוהלה נמצאים עוד נציגי
 זשלה, נציגי הסוכנות, נציגי הקק"ל, נציגי הקונגרס היהודי העולמי.
 נשתתפים בה 4 אנשים. לפי הצעת קליימס קונפונץ ועוד שני אישים שאנו
 נרפים בהסכמת הנהלה. הינת והברי הממשלה אינם באים לעשיבות,
 יקסתי שישלחו באי-בונה. הם שולחים אנשים ממסודי ממשלה שונים.
 שנהגי לא משתף זה שנתיים בישיבת, אבל הוא בא למועצה למתוח ביקורת
 הנהלה. הינה ונעלה אשר הציעה להגדיל את מספר אנשי המוע
 נהלה עתה יושבת ועדה מאחדת.

מדוע איננו עוצה לדברים שפורסמו?
 מוסד והכל סוביב לו קטורים בקידוש השם ובחילול השם. אני חושב
 אשר המוסד ידרבנו מחייבם לשקול כל דבר ויהא בא חלקו עם הנעלבים
 יצט עולבים.

מן הדין אולי שבמועצת המוסד יהיו גם
 גרי ועדת החינוך והתרבות. המועצה בחרה עתה ועדה מתמדת לבדיקת
 נציגים והיא קיימה כבר שלוש ישיבות. יש חברי וועדה שאינם באים
 ישיבות.

אשר למועצה, אנדיע שהברים אשר ללא סיבה
 נקת ייעדנו פעמיים מהישיבות, ימצאו מן המועצה.

גם החוק עורר בעיות ויש אולי צורך בהכנסת
 יקוננים בו. אבל מכלים עניין לאשוב על כך, צריך אולי לקבוע בחוק את
 יש הצרכים של האנסה.

מדת המוסד היא לפעול לאט אבל בטוח.
 יי רוצה שהמוסד יהיה לא רק נחלת העם, אלא גם אחד היסודות של ירושלים.

ר. ש. פרסיץ:
 לאור הדברים ששמענו, נראה לי שצטן לעבור
 על החוק ולהציע לפרוט דיבור הצעות תיקון.
 יב המועצה ממונה מאד, אבל אינני יודעת לאן נגיע אם החוק לא ישוצה,
 י הציג אנשים חברי הוועדה המתמדת מתפסחים בהעדרם. אנקש את חברי הוועדה
 י יין בחוק להציע הצעות לתיקון. במושב הבא נוכל לעסוק בזה.
 י אודיש שלפני פיצולה תערוך הכנסת ביקור ממלכתי במוסד יד ושם.

